

بررسی عوامل زمینه‌ای و اجتماعی مؤثر بر رفتارهای زیست محیطی شهروندان بندرعباس

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۹/۲۲

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۴/۰۶

معصومه اسدی*

محبوبه مهرابی**

چکیده

یکی از تهدیدهای عمده‌ی زندگی بشر در آغاز هزاره‌ی سوم، مسائل زیست محیطی است. عمدتاً مسائل زیست محیطی پیامد رفتار انسان است؛ به طوری که در بررسی رفتارهای زیست محیطی توجه به دانش، نگرش و نیت عملی افراد از مسائل زیست محیطی و نحوه‌ی مواجهه‌ی با آن از اهمیت زیادی برخوردار است. هدف اصلی این پژوهش، بررسی رابطه میان متغیرهای اجتماعی (دانش، نگرش و نیت عملی زیست محیطی) و متغیرهای زمینه‌ای با رفتارهای زیست محیطی ساکنان شهر بندرعباس است. روش مورد استفاده در این پژوهش، پیمایشی است. جامعه‌ی آماری ۲۰۰ نفر از شهروندان ۱۶ تا ۶۹ سال ساکن شهر بندرعباس است که از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میان متغیرهای اجتماعی و زمینه‌ای با رفتارهای زیست محیطی رابطه‌ی معناداری وجود دارد. علاوه بر این مسأله‌ی محیط زیست در بین بیشتر قشرهای جامعه‌ی بندرعباس، هنوز به عنوان دغدغه‌ی مهم اجتماعی وارد عرصه‌ی عمومی نشده و محدود به نخبگان جامعه است؛ بنابراین، رفتارهای زیست محیطی در این شهر با آموزش صحیح، عملی خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: رفتار زیست محیطی، عوامل اجتماعی، عوامل زمینه‌ای.

یکی از مهمترین نگرانی‌های انسان قرن بیست و یکم، مسائل و مشکلات زیست‌محیطی است که بسیاری از این مسائل از رفتارهای نامناسب زیست‌محیطی خود انسان‌ها سرچشمه می‌گیرد (حمایت‌خواه، ۱۳۹۶: ۳۲). از آنجایی که انسان بخشی از طبیعت است، آسیب به بوم سازگان طبیعی در نهایت به خود انسان آسیب می‌زند. برخی از تهدیدات و بحران‌های زیست‌محیطی نظیر تغییرات آب و هوا، نازک شدن لایه‌ی ازن، جنگل‌زدایی، بحران غذا، باران‌های اسیدی (Benton and Redclift, 1996: 283)، با منشأ ازدیاد جمعیت، گسترش شهرنشینی، تولید صنعتی، پیشرفت تکنولوژی، بالا رفتن سطح زندگی و افزایش تقاضای مردم، استفاده‌ی بهره‌جویانه و نا اصولی از محیط طبیعی توسط سرمایه‌داران، همگی مباحث جهان‌شمولی هستند که با گستردگی تمام، فکر اندیشمندان را در یافتن راهکارهای مناسب برای حل بحران‌های زیست‌محیطی به خود مشغول داشته‌است (حقیقتیان، ۱۳۹۱: ۱۳۶).

از آنجایی که مسائل زیست‌محیطی مرز سیاسی نمی‌شناسد؛ بنابراین درک پیامدهای بلند مدت مشکلات و بحران‌های زیست‌محیطی در جهان و موضوعات مربوط به آن در زندگی انسان‌ها، باعث شده‌است طی نیم قرن گذشته اهمیت بحث در مورد محیط زیست و مسایل زیست‌محیطی افزایش یابد (Budak, 1225: 2005). در نتیجه انسان‌ها در پی یافتن راه‌حلی برای مسائل و مشکلات زیست‌محیطی برآمدند. یکی از راهکارهای اجتناب از آسیب رساندن به محیط زیست و جلوگیری از تخریب آن، تغییر رفتار انسان‌ها به سمت و سوی ابعاد طبیعت‌گرایانه است (صالحی، ۱۳۹۲: ۶۸). بسیاری بر این باورند که راه حل بحران‌های محیط زیستی را باید در تغییر رفتار و نگرش انسان و روش زندگی وی بر کره‌ی خاکی جستجو کرد. تاکنون متغیرهای مختلفی در تبیین عوامل مؤثر بر رفتارهای محیط زیستی بررسی شده‌است (حجازی، ۱۳۹۶: ۱۷). با آغاز موج محیط زیست‌گرایی در دهه‌ی هفتاد و ادامه‌ی آن در سده‌ی گذشته، سنت‌های پژوهشی بر نگرش به محیط زیست و مسائل زیست‌محیطی و سطح علائق و دانش زیست‌محیطی متمرکز بوده‌اند. در سال‌های اخیر، این عناوین با پژوهش درباره‌ی رفتارهایی همراه شده‌اند که به محیط زیست آسیب می‌زند، یا از آن محافظت می‌کند. اهمیت این موضوع به حدی بوده که نظر دانشمندان فعال در رشته‌های دانشگاهی مختلف و وسیعی را به خود جلب کرده‌است؛ از قبیل حوزه‌هایی مانند آموزش، تجارت، جنگلداری، جغرافیا، مهندسی، ارتباطات، روانشناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی (حمایت‌خواه، ۱۳۹۶: ۳۳). محققان جامعه‌شناسی زیست‌محیطی، به مطالعه‌ی عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای زیست‌محیطی پرداختند؛ نظیر متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن، جنس، طبقه‌ی اجتماعی، محل سکونت، وضعیت تأهل و تعداد و سن فرزندان)، گرایش سیاسی، ایدئولوژی سیاسی، عملکرد زیست‌محیطی ملت‌ها، آگاهی زیست‌محیطی و عقیده‌ی دینی.

در قرن حاضر، رفتار زیست‌محیطی به منزله‌ی یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین عوامل در محیط‌زیست از سوی بسیاری از جامعه‌شناسان زیست‌محیطی قابل توجه

قرار گرفته‌است. مطالعات دانلپ و همکاران (۲۰۰۰)، کریمی (۱۳۸۹)، کریم‌زاده (۱۳۸۹)، خوش‌فر و همکاران (۱۳۸۸)، قادری (۱۳۹۴)، امام‌قلی (۱۳۹۰) و میبودی (۱۳۹۱) نشان می‌دهد که آگاهی و شناخت محیط زیست، متغیر مؤثری در رفتار زیست محیطی است. علاوه بر این، در عصر حاضر تأثیر رفتار انسانی بر منابع طبیعی و اکوسیستم‌ها فزونی یافته‌است (Sussman, 2011:1) پس برای کاهش اثرات تخریبی این رفتار، کسب سواد و دانش زیست محیطی امری لازم و ضروری تلقی می‌شود. در واقع، وجود دانش همواره برای کنش موفقیت‌آمیز ضروری به نظر می‌رسد (Frick et al, 2004: 2). یکی از پیش‌فرض‌های اساسی در مطالعات محیط زیست این است که بسیاری از مشکلات زیست محیطی را می‌توان با افزایش آگاهی عمومی در مورد محیط زیست برطرف کرد (Salehi, 2012: 200)؛ به عبارت دیگر، اعتقاد بر این است که آگاهی زیست محیطی کلید حل بسیاری از مشکلات زیست محیطی است (Salehi, 2013: 69). از جمله متغیرهای بسیار مهم در پیش‌بینی رفتار محیط‌زیستی انسان، دانش فرد درباره‌ی مسائل محیط‌زیستی است (Frick et al, 2004). بسیاری از تحقیقات انجام شده از قبیل Oskamp و همکاران (۱۹۹۱)، Granzin و Roczen (۱۹۹۱) و Olsen و همکاران (۲۰۱۳)، تأثیر دانش بر افزایش رفتارهای محیط زیستی را تأیید می‌کند.

علاوه بر دانش، نگرش انسان به محیط زیست و اهمیت آن در پیش‌بینی رفتارهای محیط‌زیستی، از دیر زمان قابل توجه پژوهشگران بوده‌است. از نگرش محیط زیستی به مثابه‌ی تمایل آموخته شده تعریف شده‌است؛ تمایلی آموخته شده برای عکس‌العمل نشان دادن با سبکی مطلوب یا نامطلوب با احترام به محیط زیست (Budak, 2005: 1225). در الگوی اخیر برای اندازه‌گیری نگرش، فرض بر این است که این دانش از واقعیت‌های خاص نگرش به آنها متأثر می‌شود؛ برای نمونه، آیزن^۱ بیان می‌کند، در صورتی که افراد قانع نشوند عوامل خاصی در نابودی محیط نقش دارد، به آن نگرش منفی نخواهند داشت و دانش انسان نسبت به محیط، نوع نگرش وی به محیط را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Farahmand et al, 2014: 60). تحقیقات مک‌میلان و همکاران (۱۹۹۷)، چن و همکاران (۲۰۱۱)، کلانتری و همکاران (۲۰۱۰) و صالحی (۲۰۰۹)، به بررسی تأثیر نگرش زیست محیطی بر رفتارهای زیست محیطی پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که نگرش زیست محیطی تأثیرگذار است.

در دهه‌های اخیر، آلودگی هوای شهرهای صنعتی ایران، آتش گرفتن جنگل‌های استان گلستان، استان مازندران و شهرستان مریوان از توابع استان کردستان و سرازیر شدن شیرابه‌ی زباله‌ها به داخل رودخانه‌ها، پساب فاضلاب‌های صنعتی، ریختن زباله‌ها در معابر عمومی، پارک‌های جنگلی و پارک‌های سطح شهرها، مصرف بیش از حد برق، آب، گاز (در ساعات پر مصرف) و غیره، از جمله مشکلات و مسائل زیست محیطی در ایران است که می‌توان از آنها نام برد (صالحی و امام‌قلی، ۱۳۹۱: ۱۲۵).

شهرستان بندرعباس نیز در دهه‌های اخیر به علت افزایش فعالیت‌های مختلف

صنعتی، تجاری و گردشگری با عوامل تهدیدکننده‌ی زیست محیطی زیادی مواجه بوده‌است. اینک می‌توان به وضعیت نامناسب جمع‌آوری و تصفیه‌ی فاضلاب شهر بندرعباس، ورود فاضلاب و پسماند به خورها، فقدان برنامه‌ریزی مناسب برای ساماندهی خورها، مدیریت اصولی پسماندهای شهری، تمرکز صنایع در غرب شهر و مشکلات مرتبط با فعالیت این واحدها در محدوده‌ی شهر و افزایش آلودگی هوا به خصوص در مرکز شهر اشاره کرد (<http://khalijefars.isna.ir>).

بر این اساس، در این تحقیق به سنجش تأثیر برخی متغیرهای اجتماعی بر رفتار زیست محیطی شهروندان خواهیم پرداخت؛ متغیرهایی نظیر دانش، نگرش و نیت عملی زیست محیطی، و عوامل زمینه‌ای مثل سن، جنسیت و وضعیت تأهل. در این راستا به دو سؤال اساسی این پژوهش نیز پاسخ داده شده‌است:

آیا بین عوامل زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت تأهل، تحصیلات و سن) شهروندان بندرعباس و رفتارهای زیست محیطی آنها رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد؟
آیا بین عوامل اجتماعی (دانش، نگرش و نیت عملی زیست محیطی) شهروندان بندرعباس و رفتار زیست محیطی آنها رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد؟

۲- مبانی و چارچوب نظری

در نظریه‌ی کنش معقولانه^۱ آیزن و فیشباین^۲ (۱۹۷۵)، داشتن آگاهی و شناخت واقعی از پیش شرطهای ضروری برای هر نگرش است (Kaiser et al, 1999:4). محدودیت‌های شناختی برای درک تخریب زیست محیطی شامل تعهد عاطفی و تمایل ما به عمل است. درگیری عاطفی حدودی است که ما براساس آن با جهان طبیعی رابطه‌ی احساسی داریم. این پیوند عاطفی برای شکل‌گیری باورها، ارزش‌ها و نگرش‌هایمان نسبت به محیط زیست اهمیت زیادی دارد. یک کنش یا رفتار در پی یک زنجیره عوامل روی می‌دهد. حلقه‌ی ماقبل بروز رفتار، قصد و نیت انجام یک رفتار است اما قصد و نیت، خود متأثر و تابع دو متغیر دیگر است: نخست نگرش نسبت به رفتار که متغیری فردی و شخصی است و طی آن، رفتار از منظر خود فرد کنشگر ارزیابی می‌شود. متغیر دوم، هنجار ذهنی است که نفوذ و فشار اجتماعی را منعکس می‌سازد و شخص آن را برای یک کار (رفتار) احساس و ادراک می‌کند (Navah and Foroutan kia, 2016:256). هاینس و همکاران (۱۹۸۶)، مدل رفتار زیست محیطی خود را - که مبتنی بر نظریه‌ی برنامه‌ریزی شده‌ی آیزن و فیشباین است - منتشر کردند (Kollmuss and Agyeman, 2002:243).

آنها با انجام فراتحلیل بر ۱۲۸ رفتار زیست محیطی دریافتند که آگاهی زیست محیطی با رفتارهای زیست محیطی مرتبط است. اولاندر^۳ و توجرسون^۴ (۱۹۹۵) در مدل چندگانه‌ی خود، رفتار مصرف کننده را همراه با تأثیر بر محیط زیست بر

1. Reasonable action
2. Fishbien
3. Olander
4. Thogerson

حسب عامل انگیزه در کنار عوامل توانایی و فرصت در چارچوبی مرجع قرار دادند. باورهای زیست‌محیطی یکی از عوامل انگیزشی در مدل آنهاست که بر نگرش‌های زیست‌محیطی مؤثر است؛ نگرش نیز به نوبه‌ی خود نیت مصرف‌کنندگان را برای عمل به روشی خاص تعریف می‌کند. رفتارهای زیست‌محیطی مسئولانه (به عنوان نوعی محیط زیست‌گرایی) بخشی از شیوه‌ای است که با آن افراد، جهان و جایگاهشان را در آن می‌بینند و درک می‌کنند. این به فضایی تعلق دارد که شامل احساسات، تفکرات، تفسیرها، دانش، ایدئولوژی، ارزش‌ها و نظایر آن است (Milton, 1996).

تئوری فرهنگی^۱ یا تئوری گروه - شبکه، توسط انسان‌شناسی به نام ماری دوگلاس^۲ در سال ۱۹۷۰ در کتاب نمادهای طبیعی مطرح شد (به نقل از حمایت‌خواه، ۱۳۹۶: ۵۶۷). سپس در طول چهار دهه‌ی گذشته، این تئوری با همکاری (Wildavsky و ۱۹۸۲ Douglas) در کتاب خطر و فرهنگ و افرادی دیگر نظیر تامپسون^۳ (۱۹۹۰) گسترش یافت. هدف اصلی این تئوری، ایجاد یک گونه‌شناسی از صورت‌های اجتماعی بود که نه تنها با طرح‌های طبقه‌بندی توسعه‌یافته به وسیله‌ی نظریه‌پردازانی نظیر دورکیم^۴، ماکس وبر^۵ و گیدنز^۶ مطابقت داشته باشد، بلکه با اسناد جمع‌آوری شده‌ی مطالعات مردم‌شناسی نیز هماهنگ باشد (Verweij et al, 2006: 820).

در این تئوری، فرهنگ به معنای هویت گروهی و مجموعه ویژگی‌هایی که گروه‌ها را از یکدیگر متمایز می‌سازد؛ از قبیل خویشاوندی، گروه‌های مذهبی، نژاد و طبقه نیست (World bank, 2002)، بلکه فرهنگ در فکر انسان‌هاست و به درک انسان‌ها از دنیای پیرامون‌شان اشاره دارد و بر احساس، تفکر و درک آنها تأکید می‌ورزد (Milton, 1996). براساس این نظریه، چهار جهت‌گیری فرهنگی وجود دارد که عبارتند از: تقدیرگرایی، مساوات‌طلبی، سلسله‌مراتبی و فردگرایی. این جهان‌بینی‌های متفاوت نتیجه‌ی اجتماعی شدن و مشارکت افراد است (Hoogstra-Klein et al, 2012: 105)؛ مثلاً برخی از افراد درباره‌ی مسائلی نظیر تغییرات آب و هوا، بحران آب و تولید زباله‌ها نگران هستند، اما برخی دیگر نسبت به این مسائل تردید دارند یا بی‌تفاوتند.

۱-۲- نظریه‌های اجتماعی

۱-۱-۲- نظریه‌ی اجتماعی مارکسیسم^۷ و محیط زیست

کارل مارکس^۸ و فردریش انگلس^۹ و نظریه‌ی سیاسی و اجتماعی مارکسیستی آنها، یکی دیگر از نظریه‌های اجتماعی مهم قرن ۱۹ میلادی است که در آن، محیط نقش خاصی دارد.

1. Cultural Theory
2. Mary Douglas
3. Thompson
4. Durkheim
5. Max Weber
6. Giddens
7. Marxism
8. Karl Marx
9. Friedrich Engels

در نظریه‌ی مارکسیسم به نظریه‌ی جمعیت مالتوس^۱ و بحث او درباره‌ی دستمزد بخور و نمیر حمله شده‌است. از دیدگاه مارکسیستی، نظریه‌ی مالتوس تنها توجیهی ایدئولوژیک بود که نقاب پژوهش علمی بر چهره داشت. نقطه‌ی شروع مارکس این واقعیت خشن است که انسان باید وسیله‌ی گذران خود را تولید کند؛ بدین معنا که انسان‌ها باید نیروی کار، مهارت‌ها و آفرینندگی خود را به کار ببرند تا جهان نا آدمیان، به اشیاء و کالاها و خدماتی که برای بقا بدان نیازمندند، تبدیل شود. مارکس معتقد است که انسان‌ها مانند سایر موجودات برای بقا به منابعی که به محیطشان وابسته است نیازمندند، لکن با بقیه‌ی طبیعت فرق دارند؛ زیرا فقط دریافت‌کننده‌ی چیزهایی که محیط طبیعی برای آنها فراهم می‌آورد، نیستند و انسان می‌تواند محیط خود را دگرگون کند و محیط تهی از آدمی را به ساخته‌های مفید و با ارزش تغییر دهد؛ نمونه‌ی آن مسکن‌گزینی از کلبه‌های روستایی به شهرهای بزرگ و تهیه‌ی لباس به شیوه‌ی طراحی و خیاطی شده به جای استفاده از پشم حیوانات است.

منطق اصلی مارکسیسم - که یکی از نظریه‌های اجتماعی نوین در زمینه‌ی جامعه‌ی صنعتی است - این است که اگر در نظام سرمایه‌داری از طبیعت بهره‌کشی می‌شود، دیدگاه مارکس درباره‌ی جامعه‌ی فرا سرمایه‌داری یا سازمان کمونیستی بر بهره‌کشی چند برابر از طبیعت استوار است؛ به عبارت دیگر، تصور مارکس آن بود که در نظام کمونیستی بهره‌کشی از طبیعت و تولید ثروت، کالاها و خدمات چنان کارساز و مولد خواهد بود که نیازهای مادی همه‌ی آدمیان را برآورد می‌کند؛ زیرا بهره‌کشی از طبیعت بسیار کارایی خواهد داشت. می‌توان مارکس را خواهان تشدید بهره‌کشی از محیط زیست طبیعی دانست که آغازگر آن سرمایه‌داری بوده، اما در عین حال، خواهان پایان یافتن بهره‌کشی انسان از انسان و توزیع دستاوردهای بهره‌کشی از محیط زیست به گونه‌ای برابرتر از شیوه‌ی سرمایه‌داری است.

۲-۱-۲- لیبرالیسم و نخستین نظریه‌پردازی اجتماعی سبز

جایگاه محیط زیست را در آثار جان استوارت میل^۲ - که یکی از بزرگترین متفکران سیاسی قرن گذشته است - می‌توان از زمان بهبود او از سکتته‌ی مغزی ردیابی کرد. دیدگاه‌های بسیار اصیل او درباره‌ی آنچه امروز آن را نکته‌های زیست محیطی می‌نامیم، در روزگار وی بی‌همتا و پیشاهنگ طرح بسیاری از موضوع‌ها بود که بعدها بدان سبز یا بوم‌شناختی اطلاق شد. لیبرالیسم، نظریه‌ی اجتماعی رایج قرن ۱۹ میلادی، به طور کلی با سوسیالیسم در مورد رابطه‌ی میان جامعه و طبیعت و پیروی از پیشرفت مادی توافق داشت، اما جان استوارت میل در مقابل این دیدگاه مشترک و مسلط توسعه‌ی صنعتی ایستادگی کرد. دیدگاه‌های او در مورد دفاع از افزایش توجه اخلاقی به حیوانات غیر از آدمی‌زاد، او را در رده‌ی یکی از نخستین نظریه‌پردازان اجتماعی سبز قرار می‌دهد.

۲-۱-۳- یورگن هابرماس^۳ و مسئله‌ی طبیعت در نوگرایی

هابرماس در پی آن بود که نشان دهد رابطه‌ی ما با محیط زیست طبیعی، تنها رابطه‌ای

1. Malthus
2. John Stuart Mill
3. Jurgen Habermas

ابزاری است که منافع تولیدی، حسابرانه و فنی ما درباره‌ی اینکه چگونه می‌توانیم بهتر از آن بهره‌کشی کنیم، بر آن حاکم است. موضوع اصلی هابرماس این است که نگرش ابزاری و فنی و دستکاری کننده در برابر جهان بیرونی، چیزی است که با خصلت ویژه‌ی سرشت نوع آدمی مرتبط است. وجه اشتراک هابرماس با نظریه‌ی اجتماعی کلاسیک این است که شرط پیشرفت و توسعه‌ی جامعه‌ی انسانی، بهره‌کشی و استفاده‌ی ابزاری از محیط زیست است.

۴-۱-۲- آنتونی گیدنز، جهانی‌شدن و محیط زیست

آنتونی گیدنز مانند هابرماس در آثار خود به نوگرایی و نتایج آن پرداخته، گرچه برخلاف او به موضوع زیست محیطی و جایگاه طبیعت در نظریه‌ی اجتماعی خود توجه بیشتری نشان داده‌است.

نظریه‌ی جهانی‌شدن گیدنز، آثاری از پیامدهای اقتصادی و مالی تا پیامدهای فرهنگی را در بر می‌گیرد. یکی از ملموس‌ترین تجربه‌ی جهانی‌شدن^۱، مسائل زیست بومی جهانی است؛ به ویژه مشکلات مربوط به آلودگی و گرم شدن زمین و تغییرات آب و هوایی که از مرز ملی فراتر رفته‌است و تأثیرات جهانی دارد؛ از این رو گسترش مشکلات زیست‌بوم جهانی به عنوان یکی از پیامدهای جهانی‌شدن، گسترش سرمایه‌داری صنعتی به سراسر کره‌ی زمین، ایجاد بازار جهانی و توسعه‌ی ارتباطات گوناگونی است؛ بدین معنا که نهادها و پیوندهای سیاسی و فرهنگی جامعه‌های دور از هم را در یک نظام جهانی جهان‌گستر گرد می‌آورد.

۲-۲- تعریف مفاهیم

رفتار زیست محیطی مجموعه‌ای از کنش‌های افراد جامعه نسبت به محیط زیست است که در تنوعی وسیع، احساسات، تمایلات و آمادگی‌های خاص را برای رفتار نسبت به محیط زیست شامل می‌شود (عقیلی و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۴۵). در این پژوهش، رفتار زیست محیطی از لحاظ مفهومی به اعمال واضح و قابل مشاهده‌ای اشاره دارد که توسط فرد و در پاسخ به محیط زیست انجام می‌شود.

نگرش زیست محیطی از لحاظ مفهومی به معنای مجموعه‌ای از احساسات، تمایلات، عقاید و قضاوت‌های یک فرد نسبت به یک پدیده یا رخداد زیست محیطی در زندگی است. این نگرش می‌تواند در جهت حفاظت از محیط زیست وحشی، گیاهان و جانوران بومی، حفظ منابع طبیعی یا تخریب محیط زیست باشد (امام‌قلی، ۱۳۹۰: ۷۱). نگرش محیط زیستی، مجموعه‌ای از باورها و تمایلات رفتاری فرد در مورد محیط زیست و فعالیت‌ها یا مسائل مرتبط با محیط زیست و داشتن نگرانی و دغدغه‌ی محیط زیستی است (حجازی، ۱۳۹۶).

دانش محیط‌زیستی شامل داشتن اطلاعات در مورد معضل محیطی، عوامل مؤثر در گسترش این معضلات و اطلاعات در مورد کارهایی است که می‌توان برای بهبود وضعیت محیط زیست انجام داد (Kaiser et al, 1999: 15). مطالعات متعددی به بررسی تأثیر دانش بر رفتار محیط زیستی پرداخته‌است. در اغلب این مطالعات، فقدان دانش مانع اصلی در برابر بروز رفتارهای مثبت محیط زیستی است (Wallner et al, 2003: 189).

دانش بر نگرش‌ها و در نتیجه بر رفتار اثر می‌گذارد. به نظر آرکری و جانسون، دانش زیست محیطی اطلاعاتی است که افراد درباره‌ی محیط زیست، بوم‌شناسی سیاره‌ی زمین و تأثیر کنش‌های انسانی بر محیط یا زیست‌بوم دارند (Arcury, 1990:301).

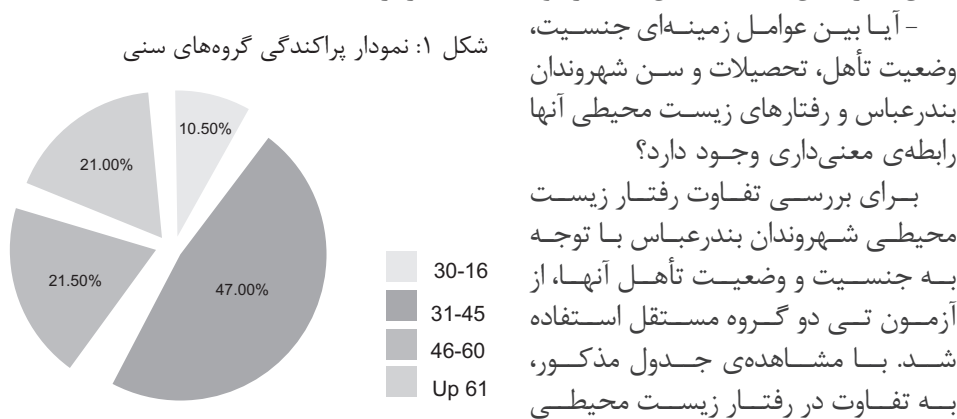
۳- روش مطالعه

به منظور اندازه‌گیری و جمع‌آوری داده‌های موردنیاز از روش پیمایش استفاده شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه است که با مراجعه‌ی مستقیم به شهروندان بندرعباس تکمیل شد. جامعه‌ی آماری تحقیق شامل همه‌ی افراد شانزده سال به بالای ساکن بندرعباس است. حجم نمونه‌ی آماری نیز ۲۰۰ نفر است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، در پاییز ۱۳۹۶ با مراجعه به واحدهای نمونه در بندرعباس انتخاب شدند. شهر بندرعباس سه منطقه‌ی شهری دارد که از هر کدام ۷۰ نفر و در مجموع ۲۱۰ نفر انتخاب شدند که ۱۰ مورد از پرسشنامه‌ها مخدوش بود و کنار گذاشته شد. تقریباً در هر ناحیه، ۲۳ نفر در ناحیه‌ها واحدهای مسکونی به صورت تصادفی ساده انتخاب و در واحد مورد تحقیق، پرسشنامه از طریق شهروند عضو خانواده - که در دسترس بود - تکمیل شد. با توجه به اینکه در این پژوهش تمامی متغیرها در سطح فرد و نتایج نیز در همین سطح توصیف و تحلیل شده‌است، واحد تحلیل آن فرد است. نخست با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS و بعد از انجام دادن آزمون‌های آماری، رابطه‌ی متغیرهای پژوهش بررسی و تجزیه و تحلیل شد. ذکر این امر لازم است که در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات، از پرسشنامه‌ای محقق ساخته برای سنجش و عملیاتی کردن مفاهیم رفتار، نگرش، دانش و نیت عملی زیست محیطی از طیف لیکرت استفاده شد که از حیث اندازه‌گیری شامل ۳۸ گویه است که دو بخش دارد: بخش نخست، سؤال‌های مربوط به ویژگی‌های فردی (عوامل زمینه‌ای) و بخش دوم، سؤال‌های مربوط به سه عامل مؤثر بر رفتار محیط زیستی شامل دانش، نگرش و نیت عملی محیط زیستی است. در مجموع، گویه‌ها شامل ۱۱ گویه رفتار زیست محیطی، ۶ گویه دانش زیست محیطی، ۱۰ گویه نگرش زیست محیطی و ۱۱ گویه نیت عملی زیست محیطی است. برای ارزیابی روایی ابزار اندازه‌گیری تحقیق، با نظرخواهی از کارشناسان و صاحب‌نظران مجرب تأیید و میزان سازگاری درونی گویه‌ها به روش آلفای کرونباخ محاسبه شد. برای بررسی تفاوت رفتار زیست محیطی شهروندان بندرعباس با توجه به تحصیلات و سن آنها، از آزمون تحلیل واریانس و برای بررسی تفاوت رفتار زیست محیطی شهروندان بندرعباس با توجه به جنسیت و وضعیت تأهل آنها، از آزمون تی دو گروه مستقل استفاده شد. در نهایت برای بررسی رابطه میان متغیرهای اجتماعی دانش، نگرش و نیت عملی شهروندان بندرعباس و رفتار زیست محیطی آنها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده‌است.

در این تحقیق علاوه بر تلاش برای تبیین رابطه‌ی نگرش، دانش و ادراک زیست محیطی با رفتارهای زیست محیطی، سعی شده‌است تمایزپذیری و تغییر مقوله‌ی رفتارهای زیست محیطی در زمینه‌ی یک سری از متغیرهای زمینه‌ای مانند جنسیت، سن، وضعیت تأهل و تحصیلات تبیین شود.

۴- یافته‌ها و نتایج تحقیق

نتایج این تحقیق - که نمونه‌ی آماری پژوهش حاضر متشکل از ۲۰۰ شهروند ۱۶ تا ۶۹ سال بندرعباس است (شکل ۱) - در دو قسمت مجزا ارائه شده است.

- آیا بین عوامل زمینه‌ای جنسیت، وضعیت تأهل، تحصیلات و سن شهروندان بندرعباس و رفتارهای زیست محیطی آنها رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد؟
برای بررسی تفاوت رفتار زیست محیطی شهروندان بندرعباس با توجه به جنسیت و وضعیت تأهل آنها، از آزمون تی دو گروه مستقل استفاده شد. با مشاهده‌ی جدول مذکور، به تفاوت در رفتار زیست محیطی

شهروندان بندرعباس با توجه به جنسیت و وضعیت تأهل آنها پی می‌بریم. آمار به دست آمده نشان می‌دهد زنان (۴۸/۲۳) نسبت به مردان (۲۱/۶۳)، و مجردان (۲۶/۸۶) نسبت به متأهلین (۲۱/۸۳) رفتارهای زیست محیطی بهتری داشته‌اند؛ بنابراین با توجه به مقدار T و سطح معناداری، وجود رابطه بین دو متغیر جنسیت و تأهل با رفتارهای زیست محیطی شهروندان پذیرفته می‌شود.

جدول ۲: آزمون t-test بین عامل زمینه‌ای جنس و رفتار زیست محیطی

وابسته	مستقل	انواع	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
		مردان	۱۱۹	۲۱/۶۳	۱/۶۴۶۱	۰/۱۵۰۹			
		زنان	۸۱	۲۳/۴۸	۳/۰۷۸۶	۰/۳۴۲۱			

جدول ۳: آزمون t-test بین عامل زمینه‌ای وضعیت تأهل و رفتار زیست محیطی

	مستقل	انواع	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
		مجرد	۲۲	۲۶/۸۶	۲/۶۲۳۹	۰/۵۵۹۴			
		متأهل	۱۷۸	۲۱/۸۳	۱/۴۸۳۶	۰/۱۳۸۲			

برای بررسی تفاوت رفتار زیست محیطی شهروندان بندرعباس با توجه به تحصیلات و سن آنها، از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد. با مشاهده‌ی جدول مذکور، به وجود تفاوت در رفتار زیست محیطی شهروندان بندرعباس با توجه به تحصیلات و سن آنها

پی می‌بریم. آمار به دست آمده نشان می‌دهد، شهروندانی که در مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر (۲۲/۹۲) تحصیل کرده‌اند و افراد واقع در سنین ۱۶-۳۰ ساله (۲۷/۳۳)، رفتارهای زیست محیطی بهتری نسبت به سایر سنین داشته‌اند؛ بنابراین با توجه به مقدار F و سطح معناداری، وجود رابطه بین دو متغیر تحصیلات و سن با رفتارهای زیست محیطی شهروندان پذیرفته می‌شود.

جدول ۴: تحلیل واریانس بین عامل زمینه‌ای میزان تحصیلات و رفتار زیست محیطی

وابسته	مستقل	تحصیلات	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد	مقدار F	سطح
		زیر دیپلم	۲۰	۱۲/۵۵	۱/۵۷۱۲	۰/۳۵۱۵		
		دیپلم	۸۷	۲۲/۸۷	۳/۱۳۲۰	۰/۳۳۵۸		
		فوق دیپلم	۶۹	۲۲/۰۷	۱/۷۶۸۳	۰/۲۱۲۹		
		کارشناسی	۱۲	۲۱/۴۲	۱/۰۸۳۶	۰/۳۱۲۸		
		کارشناسی و بالاتر ارشد	۱۲	۲۲/۹۲	۲/۵۳۹۱	۰/۷۳۳۰		

جدول ۵: تحلیل واریانس بین عامل زمینه‌ای میزان سن و رفتار زیست محیطی

وابسته	مستقل	سن	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد	مقدار F	سطح
		۱۶-۳۰	۲۱	۲۷/۳۳	۱/۷۹۸۱	۰/۳۹۲۱		
		۳۱-۴۵	۹۴	۲۱/۸۲	۱/۲۹۴۸	۰/۱۳۳۵		
		۴۶-۶۰	۴۳	۲۱/۹۵	۱/۷۱۷۶	۰/۲۶۱۲		
		بالای ۶۱	۴۲	۲۱/۶۰	۱/۷۹۴۲	۰/۴۳۱۲		

آیا بین عوامل اجتماعی دانش، نگرش و نیت عملی زیست محیطی شهروندان بندرعباس و رفتار زیست محیطی آنها رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد؟

برای بررسی این رابطه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده‌است. مطابق با نتایج به دست آمده، مقدار همبستگی پیرسون بین دانش زیست محیطی و رفتار زیست محیطی شهروندان بندرعباس $R=0/189$ ، بین نگرش زیست محیطی آنها و رفتار زیست محیطی $R=0/325$ ، بین نیت عملی زیست محیطی و رفتار زیست محیطی شهروندان بندرعباس $R=0/26$ است. بنابراین با توجه به مقدار سطوح معنی‌داری وجود رابطه میان متغیرهای اجتماعی دانش، نگرش و نیت عملی شهروندان بندرعباس و رفتار زیست محیطی آنها پذیرفته می‌شود.

جدول ۶: بررسی رابطه بین بین دانش، نگرش و نیت عملی زیست محیطی شهروندان بندرعباس و رفتار زیست‌محیطی آنها

نام متغیر	R	سطح معنی داری
دانش زیست‌محیطی	۰/۱۸۹	۰/۰۰۷
نگرش زیست‌محیطی	۰/۳۲۵	۰/۰۰۰
نیت عملی زیست‌محیطی	۰/۲۶۱	۰/۰۰۰

نتیجه‌گیری

یکی از مشکلات مهم در دنیای امروز، تخریب محیط زیست و اثرات آن بر زندگی مردم است. دستیابی به توسعه‌ی پایدار، مستلزم استفاده از منابع محیط زیست به شکلی است که ضمن تأمین نیازهای نسل حاضر، توانایی نسل‌های آینده در به کارگیری آنها محدود نشود. نخستین گام در تلاش برای ساختن جوامع پایدار، کسب سواد زیست محیطی است (فریتویف، ۱۳۸۶). سواد زیست محیطی به تغییر در رفتار زیست محیطی منجر می‌شود. در سه دهه‌ی اخیر، مطالعه درباره‌ی رفتارهای زیست محیطی در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته‌ی غربی روند رو به رشدی داشته و از سوی اکثر محیط گرایان قابل توجه قرار گرفته‌است. متأسفانه در ایران با وجود مشکلات زیست محیطی فراوان، نسبت به این امر کمتر توجه شده و درباره‌ی این رفتارها پژوهش‌های اندکی صورت گرفته‌است؛ بنابراین، اطلاع از وضعیت رفتار زیست محیطی در شهرهای مختلف ایران برای برنامه‌ریزی‌های آینده در زمینه‌ی آموزش یک ضرورت است. برای تغییر در رفتار، شناسایی عوامل مؤثر بر آن گام نخست است. بر همین اساس، در این تحقیق به بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و زمینه‌ای در رفتار زیست محیطی شهروندان بندرعباس پرداخته شد.

نتایج این تحقیق حاکی از آن است که بین جنس و رفتار زیست محیطی رابطه وجود دارد؛ به گونه‌ای که زنان رفتار زیست محیطی بهتری نسبت به مردان داشته‌اند. همچنین افراد مجرد بیش از متأهلین رفتارهای زیست محیطی را رعایت می‌کنند (جدول ۲ و ۳). درباره‌ی دو عامل زمینه‌ای دیگر، نتایج مشابهی است که از وجود ارتباط بین سن و میزان تحصیلات با رفتارهای زیست محیطی حکایت می‌کند که با آزمون تحلیل واریانس سنجیده شده‌است (جدول ۴ و ۵). نتایج آن نشان می‌دهد که جوانان و افراد میانسال نسبت به افراد سالخورده، رفتار زیست محیطی بهتری از خود نشان می‌دهند. علاوه بر این، شهروندانی که در مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر تحصیل کرده‌اند با توجه به آگاهی بیشتر نسبت به مسائل زیست محیطی، رفتار زیست محیطی بهتری دارند. در کل، افراد مجرد ۱۶ تا ۳۱ سال و زنان، و مقاطع تحصیلی ارشد و دکتری از بیشترین حساسیت زیست محیطی برخوردارند. در بررسی رابطه بین دانش، نگرش و نیت عملی زیست محیطی با استفاده از رابطه‌ی ضریب همبستگی پیرسون، مشخص شد که این عوامل اجتماعی با رفتار زیست محیطی رابطه‌ی معناداری دارند (جدول ۶) و بیشترین رابطه به ترتیب مربوط می‌شود به نگرش، نیت و دانش زیست محیطی. در پایان می‌توان ادعان داشت که اگر افراد جامعه به عنوان

ذی‌نفعان در محیط زیست جهانی از مسئولیت مستمر خود آگاه شوند، خواهند پذیرفت که رفتار و نگرش فردی آنها نسبت به طبیعت و محیط زیست در پذیرش حفاظت زیست‌محیطی و توسعه‌ی پایدار مؤثر است.

پیشنهادهات

در مورد ابعاد مختلف مسائل زیست محیطی هرمزگان، پژوهش‌های مختلفی صورت گیرد تا براساس وضعیت هر مورد با در نظر گرفتن اولویت‌ها، درباره‌ی آن با تکنیک‌های مختلف آگاهی‌رسانی شود و اثر بخشی هر کدام از تکنیک‌ها، بررسی و در نهایت اثر بخش‌ترین تکنیک را با توجه به گروه‌های سنی مختلف، برای آگاهی و آموزش به کار رود. با این کار، قدمی مثبت در راه توسعه‌ی پایدار برداشته می‌شود.

در مورد تخلف‌های زیست محیطی، قوانین مختلفی وضع شود که ضمانت اجرایی محکمی داشته باشد.

مباحث مختلفی از کتاب‌های درسی در تحصیلات ابتدایی، به محیط زیست اختصاص یابد و بعد از آن در تحصیلات عالی، واحدی اختیاری به دروس اضافه شود.

هر دانشجو موظف باشد در یکی از سه دوره‌ی تحصیلات عالی، دو واحد درسی در مورد مسایل زیست محیطی بگذراند.

لازم است رسانه‌های ملی، برنامه‌ای مستمر در زمینه‌ی مسائل زیست محیطی داشته باشد که در زمان مشخص با کمک افراد متخصص اجرا شود. همچنین روزنامه‌ها نیز بایستی ستونی را به این مبحث اختصاص دهند.

منابع و مآخذ

امام‌قلی، لقمان (۱۳۹۰)، بررسی تأثیر سرمایه‌ی اجتماعی بر رفتارهای زیست محیطی (مطالعه موردی استان کردستان)، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، بابل‌سر، دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران.

حجازی، سیدیوسف؛ کرمی‌دارابخانی، رؤیا؛ حسینی، سیدمحمود و رضایی، عبدالمطلب (۱۳۹۶)، «بررسی عوامل مؤثر بر رفتار محیط زیستی اعضای سازمان‌های مردم‌نهاد محیط زیستی استان تهران»، محیط‌شناسی، شماره‌ی ۱: ۳۰-۱۷.

حقیقتیان، منصور؛ پورافکاری، نصرالله و جعفری‌نیا، غلامرضا (۱۳۹۱)، «تأثیر رفتارهای اجتماعی زیست محیطی بر توسعه‌ی اجتماعی مورد مطالعه کارکنان پارس جنوبی عسلویه»، مجله‌ی مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال پنجم، شماره‌ی ۱: ۱۵۲-۱۳۵.

حمایت‌خواه‌جهرمی، مجتبی؛ ارشاد، فرهنگ؛ دانش، پروانه و قربانی، مهدی (۱۳۹۶)، «واکاوی رفتارهای زیست محیطی براساس مدل TPB»، فصلنامه‌ی توسعه‌ی اجتماعی (توسعه‌ی انسانی سابق)، شماره‌ی ۳: ۶۶-۳۱.

حمایت‌خواه‌جهرمی، مجتبی و قربانی، مهدی (۱۳۹۶)، «تئوری فرهنگی و تبیین نگرش زیست محیطی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه تهران)»، مجله‌ی محیط زیست طبیعی، مجله‌ی منابع طبیعی ایران، دوره‌ی هفتاد، شماره‌ی ۳: ۵۸۲-۵۶۵.

- خوش‌فر، غلامرضا و صالحی، صادق (۱۳۸۸)، «سرمایه‌ی اجتماعی و رفتار زیست محیطی»، همایش بررسی طرح مسائل اجتماعی استان مازندران.
- صالحی، صادق و قائمی‌اصل، زهرا (۱۳۹۲)، «بررسی رابطه‌ی آموزش زیست محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط زیست (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر بابل)»، فصلنامه‌ی آموزش محیط زیست و توسعه‌ی پایدار، شماره‌ی ۳: ۶۷-۷۹.
- صالحی، صادق و امام‌قلی، لقمان (۱۳۹۱)، «بررسی تجربی رابطه‌ی آگاهی و رفتارهای زیست محیطی (مطالعه موردی مناطق شهری و روستایی شهرستان سنندج)»، مجله‌ی مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه تربیت معلم، شماره‌ی ۱: ۱۴۷-۱۲۱.
- عقیلی، محمود؛ خوشفر، غلامرضا و صالحی، صادق (۱۳۸۸)، «سرمایه‌ی اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی مسئولانه در شمال ایران»، مجله‌ی علوم کشاورزی و منابع طبیعی، شماره‌ی ۱۶: ۲۳۶-۲۵۰.
- فریتیوف، کاپرا (۱۳۸۶)، پیوندهای پنهان: تلفیق گسترده‌های زیست‌شناختی و اجتماعی حیات در علم پایداری، ترجمه‌ی محمد حریری اکبری، تهران: نی.
- قادری، ناصح؛ چوپانی، سامان؛ صالحی، صادق و خوش‌فر، غلامرضا (۱۳۹۴)، «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر رفتار زیست محیطی در شهرستان مریوان در سال ۱۳۹۲»، مجله‌ی علوم پزشکی زانکو، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، شماره‌ی ۴۸: ۱۸-۱۰.
- کریمی، لیلا (۱۳۸۹)، بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر رفتار زیست محیطی (با تکیه بر رفتار مصرف آب)، پایان‌نامه‌ی منتشرنشده کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه پیام نور مرکز پرند.
- کریم‌زاده، سارا (۱۳۸۹)، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر رفتارهای زیست محیطی مصرف انرژی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، تهران: دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور مرکز.
- میبودی، حسین (۱۳۹۱)، بررسی جایگاه حفاظت از محیط زیست و تنوع زیست محیطی در کتاب‌های درسی علوم دوره‌ی ابتدایی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد لاهیجان.
- Arcury, A, T (1990), "Environmental Attitude & Environmental Knowledge", Human Organization, 49: 300-304.
- Budak, D (2005), "Behavior & Attitude of Student Toward Environmental Issues at Faculty of Agricultural", Turkey, Jurnal of Applied Sciences, 1224-1227.
- Chen, T. B and Chai, L. T (2010), "Attitude Towards the environment and green products: consumers perspective", Management science and engineering, 4 (2): 27-39.
- Douglas, M and Wildavsky, A (1982), "Risk and culture: An essay on the selection of technical and environmental dangers", Berkeley, CA: University of California Press.
- Dunlap, R. E et al (2000), "Measuring Endorsement of the Environmental

Ecological Paradigm: A Revised NEP scal", Journal of Social Issues, 56 (3), 425- 442.

Faillo, E. A and Jacobsen, S. K (1994), "*Local Communities and Protected Areas: Attitudes of Rural Residents Towards Conservation Machailla National Park, Ecuador*", Environmental Conservation, 22 (3): 241- 249.

Farahmand, M; Shokohifar, K and Sayarkhalaj, H (2014), "*A study of factor affecting environmental behavior of residents of the city of Yazd*", Urban studies, 4 (10), 41- 109.

Fishbein, M and Ajzen, I (1975), *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: an introduction to theory and research* (Reading, MA, Addison- Wesley).

Frick, Jaqueline; Kaiser Florian, G and Wilson Mark (2004), "*Environmental Knowledge and conservation Behavior: exploring Prevalence and Structure in a Representative Sample*", Personality and Individual Differences, 37: 1597 – 1613.

Granzin, K. L & Olsen, J. E (1991), "*Characterizing participants in activities protecting the environment: A focus on donating, re-cycling, and conservation behaviors*", Journal of Public Policy & Marketing, 10: 1- 27.

Hines, G. M; Hungerford, H. R and Toma, A. N (1987), "*Analysis and synthesis of research on responsible environmental behavior: A meta- analysis*", Journal of Environmental Education.

Hoogstra-Klein, M. D; Permadi, W. B and Yasmi, Y (2012), "*The value of cultural theory for participatory processes in natural resource management*", Journal of Forest Policy and Economics, 20: 99-106.

Kaiser, F; Wolfing, S and Fuhrer, U (1999), "*Environmental attitude and ecological behavior*", Journal of Environmental Psychology, 19: 1- 19.

Kalantari, K; Fami, H. S; Asadi, A and Mohammadi, H. M (2007), "*Investigating factors affecting environmental behavior of urban residents: a case study in Tehran City – Iran*", American journal of environmental sciences, 3 (2): 67-74.

Kollmuss, A and Agyeman, J (2002), "*Minding the gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro – environmental behavior?*", Journal of environmental education research, 8 (3): 2002.

McMillan, M; Hoban, T. J; Clifford, W. B and Brant, M. R (1997), "*Social and demographic influences on environmental attitudes*", Southern Rural Sociology, 13 (1): 89-107.

Milton, K (1996), *Environmentalism and Cultural Theory, Exploring the role of anthropology in environmental discourse*, New York: Rutledge.

Navah, A and Foroutan Kia, S (2016), Environmental Sociology, Ja-

meeshenasan publication. (In Persian).

Nisbet, EK and Gick ML (2008), "*Can health psychology help the planet? Applying theory and models of health behavior to environmental actions*", Canadian Psychology, 49 (4): 296 -301.

Olander, F & Thogerson, J (1995), "*Understanding consumer behavior as a prerequisite for environmental protection*", Journal of Consumer Policy, 18: 345 - 385.

Oskamp, S; Harrington, M; Edwards, T; Sherwood, P. L; Okuda, S. M and Swanson, D. L (1991), "*Factors influencing household recycling behavior*", Environment and Behavior, 23: 494 - 519.

Roczen, N; Kaiser, F; Bogner, F and Wilson, M (2013), "*A competence model for environmental education*", Environment and Behavior, 46 (8): 972 - 992.

Salehi, S (2009), *environmental Attitudes and Behavior in Iran: A Study in the Northern Province Using The New Environmental Paradigm*, PHD thesis, Leeds.

Salehi, S (2012), "*New environmental paradigm and energy consumption*", Journal of cultural studies & communication, 1 (3): 197- 216.

Salehi, S and Ghaemi Asl, Z (2013), "*The relationship between environmental education and environmental protection behaviors (Case Study: High school girls in Babol city)*", Environmental Research, 1(3): 67-79.

Sussman, Reuven (2011), "*Be the Change You Want to See: Modeling Food Compositing in Public Places*", Environment and Behavior, XX,X,1-21.

Thmpson, M; Ellis, R and Wildavsky, A (1990), *Cultural Theory*. Boulder, CO: West view.

Verweij, M; Douglas, M; Ellis, R; Engel, C; Hendriks, F; Lohmann, S; Ney, S; Rayner, S and Thompson, M (2006), "*Clumsy solutions for a complex world: the case of climate change*", Public Administration, 84 (4), 817 -843.

World Bank (2002), *Culture and public action conference*, Available in: [http:// www-. WdsWorldbank. Org/external/](http://www-. WdsWorldbank. Org/external/)

Wallner, S; Hunziker, M and Kienast, F (2003), "*DO natural Science experiments influence public attitudes towards environmental problems*", Global Environmental Change, 13: 185- 194.

<http://khalijefars.isna.ir/Default.aspx57>.

Studying the Background and Social Factors Influencing the Environmental Behavior of Bandar Abbasi Residents

M. Asadi¹

M. Mehrabi²

Abstract

One of the most serious topics threatening human life at the beginning of the third millennium is environmental issues. Environmental problems are produced mainly as a result of human behavior. Thus, knowledge, attitude and practical intentions of people on environmental issues and how to deal with them, require considerable attention in considering of environmental behaviors. The main purpose of this study was to investigate the relationship between social (knowledge, attitude and practical environmental intentions) and grounded variables (age, education, gender, marital status) with environmental behaviors of Bandar Abbas residents. The survey method was used in the present study. The study sample consisted of 200 individuals aged 16-69 in Bandar Abbas city who were randomly selected through cluster sampling. Findings from the present study demonstrated a significant relationship between social and environmental variables and environmental behaviors. In addition, the environmental issue in Bandar Abbas which is among most social classes an important social concern has not yet entered the public domain and is limited to the elite of the community. Therefore, environmental behaviors in this city will be practiced with proper training.

Keywords: environmental behavior, social factors, ground factors.

1. Instructor, Department of Geography, Payame Noor University (PNU), Tehran. Iran.

2. Instructor, Department of Social Science, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran.